

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سوم دبستان

فاری

راهنمای معلم

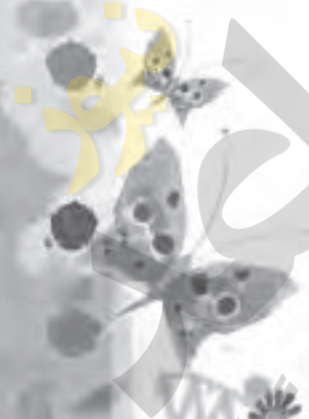
۱۳۹۶

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: راهنمای معلم فارسی سوم دبستان - ۵۸
پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: فریدون اکبری شلدره، معصومه نجفی بازکی، حسین قاسم‌پورمقدم، راحله محمدی

مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی: لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی
(مدیر هنری) - جواد صفری (صفحه‌آرا) - زهرا ایمانی نصر،
شاداب ارشادی، شهلا دلایی، زینت بهشتی شیرازی، احمدرضا
امینی، مریم دهقان زاده (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹-۱۱۶۱۸۸۳، دورنگار: ۹۲۶۶۰۸۸۳، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
ناشر: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ دوم ۱۳۹۶

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی

پیشگفتار/۷

نمای کلی ساختار و محتوای فارسی/۹

بودجه‌بندی پیشنهادی/۱۰

بخش اول: کلیات

مقدمه/۱۲

رویکرد برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری فارسی/۱۳

اهداف برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری فارسی/۱۴

محتوا/۱۷

نمای ساختار و محتوای کتاب فارسی و کتاب نگارش/۱۸

مهارت خواندن/۱۹

مهارت گوش دادن/۲۷

مهارت سخن گفتن/۲۸

مهارت نوشتن/۲۹

جدول فعالیت‌های مرتبط با مهارت‌های زبانی/۳۱

روش‌های تدریس/۳۶

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی/۳۷

کارافزارهای آموزشی/۴۰

فصل سوم: مهارت‌ها

نویسنده

- جدول نمای کلی روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی / ۴۱
- جدول ارزشیابی فارسی / ۴۴

بخش دوم: بررسی درس‌ها

- مقدمه / ۵۰
- سخنی با معلمان محترم کلاس‌های چندپایه / ۵۲
- فصل اول: نهادها / ۵۵
- اهداف فصل اول / ۵۷
- جدول پیشنهادی مواد کمک آموزشی / ۵۸
- درس اول: محله ما / ۵۹
- درس دوم: زنگ ورزش / ۷۵

- فصل دوم: بهداشت / ۸۵
- اهداف فصل دوم / ۸۷
- درس سوم: آسمان آبی، طبیعت پاک / ۸۸
- درس چهارم: آواز گنجشک / ۹۹

- فصل سوم: اخلاق فردی - اجتماعی / ۱۰۹
- اهداف فصل سوم / ۱۱۱
- درس پنجم: بزرگ‌تر و بلدرچین / ۱۱۲

■ درس ششم : فداکاران/ ۱۲۲

■ درس هفتم : کارنیک/ ۱۳۱

● فصل چهارم : راه زندگی/ ۱۴۳

■ اهداف فصل چهارم/ ۱۴۵

■ درس هشتم : پیراهن بهشتی/ ۱۴۶

■ درس نهم : بوی نرگس/ ۱۵۳

● فصل پنجم : هنر و ادب/ ۱۶۳

■ اهداف فصل پنجم/ ۱۶۵

■ درس دهم : یار مهربان/ ۱۶۶

■ درس یازدهم : نویسنده بزرگ/ ۱۷۷

● فصل ششم : ایران من/ ۱۸۷

■ اهداف فصل ششم/ ۱۸۹

■ درس دوازدهم : ایران عزیز/ ۱۹۰

■ درس سیزدهم : درس آزاد/ ۲۰۰

■ درس چهاردهم : ایران آباد/ ۲۰۳

● فصل هفتم : طبیعت/ ۲۱۱

■ اهداف فصل هفتم/ ۲۱۳

■ درس پانزدهم : دریا/ ۲۱۴

■ درس شانزدهم : اگر جنگل نباشد/ ۲۲۱

■ درس هفدهم : چشم‌های آسمان/ ۲۲۸

● پیوست (متن‌های شنیداری)/ ۲۳۸

● منابع/ ۲۴۶

والا نگشت هیچ کس و عالم
نادیده مَر معلّم والا را
ناصرخسرو

پیشگفتار

سپاس حضرت سبحان را که توفیق خدمت در تحقق برنامه درسی زبان‌آموزی را عطا فرمود تا با تولید یک دست مایه غنی آموزشی در کنار معلمان کوشا و پرتوان ایران اسلامی، کارا و مؤثر، گام برداریم.

تحول در آموزش و پرورش به صورت بنیادین با هدف ترسیم ساختار آموزشی کارآمد، با استقرار نظام آموزشی جدید (۳-۳-۶) در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ به صورت جدی رقم خورد. همگام با تحولات اخیر و رونمایی از سند برنامه درسی ملی، اهمیت و جایگاه زبان

فارسی به عنوان میراثی ارجمند و حافظ وحدت و هویت ملی، فزونی یافته است. زبان فارسی پیام‌آور جلال و عظمت فرهنگ ناب ایرانی است که حکیمان دین‌باور به‌نه ادبیات همچون فردوسی، سعدی، حافظ و مولوی با بهره‌مندی از ظرایف آن، معارف باورشناختی دین اسلام را به بن‌مایه‌های فرهنگی ایرانیان پیوند زده‌اند.

کتاب فارسی پایه سوم دبستان مبتنی بر برنامه درسی ملی و نیز بر پایه چهارچوب برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری فارسی دوره ابتدایی، با رویکرد پرورش مهارت‌های

زبانی سازماندهی و تألیف شده است. کتاب راهنمای معلم نیز با توجه به اهداف ذیل جهت استفاده بهینه معلمان محترم طراحی و تدوین گشته است:

■ تبیین رویکرد خاص آموزش کتاب فارسی مبتنی بر مهارت‌های زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل).

■ ایجاد نگرشی نو در معلمان و حرکت صحیح از پلکان زبان‌آموزی به بهینه شگرف ادبیات فارسی.

■ آشنایی معلمان با ساختار جدید کتاب فارسی و نگارش و به‌کارگیری خلاقانه ریز مهارت‌های خواندن و نوشتن در فرایند یاددهی-یادگیری.

■ گسترش و تعمیق دانش معلمان در چهار حوزه مهارت‌های زبانی

(سخن گفتن، گوش دادن، خواندن، نوشتن) و آموزش روشمند دانش‌آموزان،

مبتنی بر اهداف عناصر سازه‌ای کتاب درسی شامل: فعالیت‌های درک مطلب،

واژه‌آموزی، نگاه کن و بگو، بیاموز و بگو، نمایش، صندلی صمیمیت، گوش کن و

بگو، حکایت، مثل، بخوان و حفظ کن، بخوان و بیندیش و درک و دریافت در کتاب

فارسی و فعالیت‌های درس (املائی، دستوری، ادبی و واژه‌سازی)، هنر و سرگرمی (خط

تحریری، حل جدول و جمله‌سازی) و نگارش در کتاب نگارش.

■ توسعه و کاربست روش‌های تدریس بر پایه تقویت کار گروهی و مشارکت دانش‌آموزان با

ارائه روش‌ها و شگردهای علمی و تجربی متنوع در کتاب راهنما.

■ ارائه شگردهای ایجاد توازن و درهم تنیدگی آموزش و ارزشیابی کیفی با هدف

بیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

این کتاب شامل یک پیشگفتار و دو بخش و یک پیوست است؛

بخش نخست به شرح کلیات برنامه و معرفی ساختار و محتوای

کتاب درسی اختصاص دارد؛ بخش دوم به بررسی درس‌ها و

تبیین اهداف، روش آموزش و ارزشیابی پرداخته است؛ در این

بخش بر پایه ساعت ویژه آموزشی، چگونگی تدریس هر درس

و فعالیت‌های نوشتاری آن در حدود ده جلسه، برنامه‌ریزی و

سازماندهی شده است. دقت آموزگاران ارجمند در مطالعه این اثر

و ارائه پیشنهادها مفید، بر غنای علمی این کتاب و ارتقای سطح

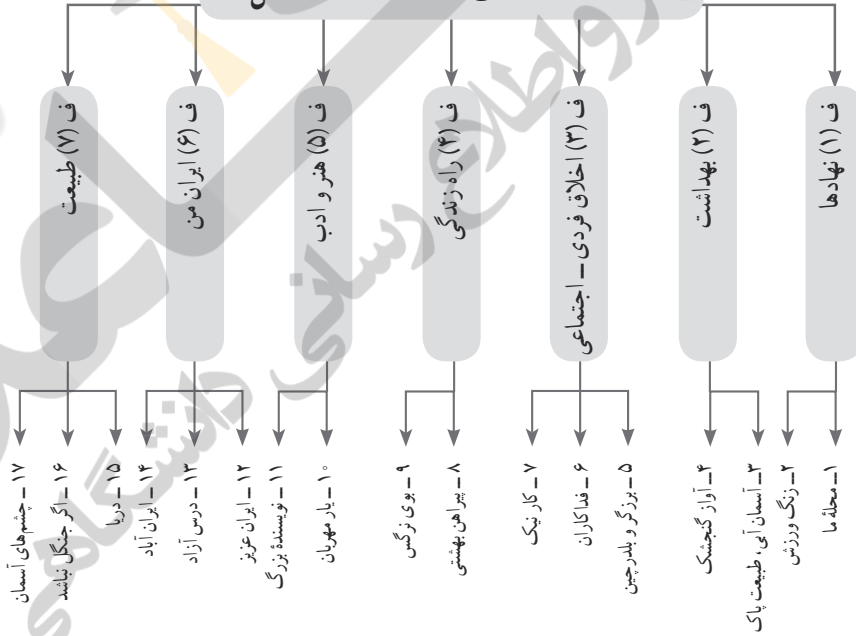
آموزش عمومی خواهد افزود.

نمای کلی ساختار و محتوای فارسی

فارسی

فصل اول

بودجه‌بندی پیشنهادی آموزش فارسی سوم

مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت
اول تا دهم	اول تا دهم	اول تا دهم	اول تا دهم	اول تا دهم	اول تا دهم	—	اول تا دهم
یادآوری	درس ۳	درس ۶	درس ۹	درس ۱۱	درس ۱۴	درس ۱۷	
دهم تا بیستم	دهم تا بیستم	دهم تا بیستم	دهم تا بیستم	دهم تا بیستم	دهم تا بیستم	دهم تا بیستم	دهم تا بیستم
درس ۱	درس ۴	درس ۷	درس ۱۰	درس ۱۲	درس ۱۵	مرور	مرور
					آمخته‌ها	آمخته‌ها	آمخته‌ها
بیستم تا آخر	بیستم تا آخر	بیستم تا آخر	بیستم تا آخر	بیستم تا آخر	بیستم تا آخر	بیستم تا آخر	بیستم تا آخر
مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت
درس ۲	درس ۵	درس ۸	مرور	درس ۱۳ (آزاد)	مرور	درس ۱۶	---
			آمخته‌ها		آمخته‌ها		

– در هر هفته ۸ ساعت آموزشی به درس فارسی سوم اختصاص دارد.

– برای آموزش محتوای این کتاب، هر درس به‌طور متوسط در ده جلسه سازماندهی شده است و در پایان هر فصل یک جلسه برای فعالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش و حکایات و ضرب‌المثل‌های کتاب فارسی پیش‌بینی شده است.

توجه: این زمان‌بندی آموزشی، پیشنهادی است و با هدف ایجاد هماهنگی و انسجام در فرایند آموزش عمومی کشور، تنظیم شده است و در شرایط آب و هوایی متفاوت، با رعایت اهداف و اصول آموزشی کتاب، پس از هماهنگی با معاونت آموزشی، قابلیت انعطاف و همسویی دارد.

● مقدمه

کتاب فارسی از یک سو بر قلمرو دریافتی یا ادراکی زبان تمرکز دارد؛ لذا درست دیدن، درک خوانداری و درک شنیداری را آموزش می‌دهد و از سوی دیگر با قلمرو تولیدی زبان پیوند می‌یابد و در فرایند یاددهی - یادگیری به ریزمهارت‌های خوانداری مانند رعایت آهنگ، لحن کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و سخن گفتن انتقادی می‌پردازد.

کتاب نگارش فارسی به قلمرو نمادهای خطی و نوشتاری زبان و به دیگر سخن، به پهنه مهارت‌های تولید مکتوب زبان می‌پردازد؛ یعنی در کتاب فارسی، زبان‌آموز، اطلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌ی واژگان و تقویت توانایی تفکر و تحلیل دانش‌آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب نگارش فارسی، آموخته‌ها (مجموعه دیده‌ها، شنیده‌ها، خواننده‌ها و اندیشیده‌ها) در قالب نوشته، نمایان می‌شوند. افزون بر این، در تدوین کتاب نگارش، به موضوع نگارش با رعایت سیر تدریجی و مرحله‌ای، توجه کافی شده است.

● رویکرد برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری فارسی

کتاب فارسی پایه سوم، بر بنیاد رویکرد عام «برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، یعنی شکوفایی فطرت الهی، استوار است و با توجه به عناصر پنج‌گانه (علم، تفکر، ایمان، اخلاق، عمل) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق)، بر پایه چهارچوب «برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری فارسی دوره ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

رویکرد خاص برنامه زبان‌آموزی بر آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی یا مهارت‌آموزی، استوار است. به همین روی، همزمان به دو پهنه مهارت‌های خوانداری و مهارت‌های نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته شده است.

هنگامی که دانش‌آموز فارسی زبان، در هفت سالگی وارد مدرسه می‌شود، می‌تواند از زبان فارسی برای انتقال و درک پیام استفاده کند؛ بنابراین به نظر می‌رسد دو مهارت سخن گفتن و گوش دادن را می‌داند. بدیهی است به این ترتیب دو مهارت خواندن و نوشتن است که به عنوان نیاز واقعی برجسته می‌شود. در این هنگام، آموزش آغاز می‌شود و زمانی که زبان‌آموز بتواند متنی را درست و روان با صدای بلند بخواند و املاي بدون غلطی هم ارائه دهد، به نظر می‌آید، هدف حاصل‌گرفته است و دانش‌آموز دو مهارت دیگر را نیز آموخته است. سؤالی که مطرح می‌شود این است: «آیا دانش‌آموزی که به این صورت تعلیم دیده است، واقعاً مهارت‌های زبانی را یاد گرفته است؟» پاسخ به این پرسش کاملاً روشن است. نگاهی که در این سبک آموزش حاکم است بسیار سطحی است و از ابتدایی‌ترین مرحله مهارت‌های زبانی فراتر نمی‌رود.

بر پایه برنامه درسی فارسی، تقویت مهارت‌های زبانی هدف اصلی آموزش است. در کتاب فارسی سوم دبستان به آموزش سطوح پیشرفته چهار مهارت اصلی زبان پرداخته شده است.

● اهداف برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری فارسی پایه

سوم دبستان

اهداف برنامه درسی فارسی سوم دبستان بر بنیاد عناصر پنج‌گانه برنامه درسی ملی به شرح زیر است :

■ تفکر و تعقل

- تشخیص تضادها، شباهت‌ها و تفاوت‌های واژه‌ها
- استدلال منطقی از طریق رعایت انسجام در سخن گفتن و نوشتن
- استدلال منطقی از طریق درک انسجام پیام شنیداری و خوانداری
- نظم فکری و درست اندیشیدن با ارائه طبقه‌بندی مفاهیم بر

مبنای فرایندهای علمی و منطقی

- توانایی تحلیل نوشته‌ها و گفته‌ها با استفاده از روش قضاوت عملکرد
- توانایی تخیل خلاقانه با استفاده از روش بدیعه‌پردازی
- توانایی تمیز و تشخیص پدیده‌های دیداری و شنیداری

■ ایمان، باور و علائق

- نگرش مثبت به مسائل اعتقادی، فرهنگی، تربیتی، ملی، هنری و اجتماعی
- ارج‌گذاری به احساسات و عواطف و افکار دیگران
- بیان مناسب و مؤثر احساسات، عواطف و افکار خود
- باور به جلوه‌های ارزشی انقلاب اسلامی
- علاقه به مطالعه نوشته‌ها و قصه‌های ساده و مناسب
- علاقه به جنبه‌های زیبایی سخن در گفتار و نوشتار
- نگرش مثبت به مشارکت در جمع و همکاری با گروه

■ علم

- گسترش آشنایی با موضوع‌ها و مفاهیم اعتقادی، ملی، فرهنگی، تربیتی، هنری، اجتماعی، علمی
- شناخت نشانه‌ها و معانی مناسب

- تعمیق آشنایی با ساختار زبان فارسی معیار
- آشنایی با ساختار نظم و نثر و نمونه‌های آن
- آشنایی با انواع پاره مهارت‌های خوانداری و نگارشی
- آشنایی مختصر با جلوه‌های هنری زبان
- آشنایی با شیوه‌های خواندن و نوشتن
- آشنایی با شیوه‌های تفکر و پژوهش
- آشنایی با شیوه‌های نگاه کردن، گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن
- شناخت علائم صوری انسجام گزاره‌های متن
- شناخت برخی از چهره‌های علمی
- آشنایی با اهمیت مطالعه و کتاب‌خوانی

■ اخلاق

- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در مهارت‌های زبانی
- پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزشی در رفتارهای فردی و اجتماعی
- توجه به ارزش‌های اخلاقی
- رعایت الگوی اخلاقی بزرگان دین

■ عمل

● نگاه کردن (مشاهده)

- تشخیص و بازشناسی نمادهای خطی و دیداری زبان
- تمرکز و افزایش دقت بصری
- افزایش قدرت استنتاج بصری
- توجه به انواع نگاه کردن در روابط اجتماعی
- درک پیام دیداری

● گوش دادن

- حساسیت شنیداری نسبت به پاره‌مهارت‌های آوایی زبان فارسی (تکیه، مکث، زیر و بمی، کشش آوایی)

- درک درست بافت هجایی واژگان زبان فارسی

- افزایش تمرکز شنیداری

- تسلط در خوب شنیدن و به یاد سپردن رئوس مطالب

اظهار شده

- درک پیام اصلی و فرعی متن شنیداری اعم از

قصه، خاطره و مانند آن

- تمرکز بر قصه‌ها و بازگویی آنها

● سخن گفتن

- توجه به پاره مهارت‌های آوایی زبان فارسی

- رعایت زبان فارسی معیار

- شرکت فعال در بحث و گفت‌وگوها

- انسجام و نظم در رساندن پیام

- تمرکز بر نکات اصلی در انتقال پیام

- سخن گفتن در مقابل جمع

● خواندن

- توانایی خواندن متن متناسب با محتوای آن

- خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب

- تشخیص ساخت واژه‌های زبان فارسی

- درک اطلاعات صریح متن

- رسیدن به استنباط

- تلفیق و تفسیر اطلاعات متن

- تشخیص نشانه‌های انسجام گزاره‌های متن

- تمرکز در حین خواندن

● نوشتن

- نوشتن درست نشانه‌ها
- توسعه توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی و نوشتاری
- به کارگیری نشانه‌های نگارشی
- توانایی انتخاب موضوع و محدود کردن آن
- آشنایی با جمله موضوع و جملات تقویت کننده
- توانایی منسجم نوشتن
- نوشتن بند
- توانایی خوانا و زیبانویسی

● محتوا

در تدوین ساختار کتاب فارسی سوم «نگرش شبکه‌ای» جایگاه ویژه‌ای دارد. در این نگرش همه اجزا و عناصر سازنده درس‌ها در یک فصل به یکدیگر پیوسته‌اند. این ویژگی به ذهن دانش‌آموز جهت می‌دهد و درک و دریافت را آسان می‌سازد. با توجه به اهداف تعیین شده در راستای راهبردهای آموزشی زبان آموزی، فارسی سوم نیز در دو کتاب فارسی و نگارش طراح شده است.

کتاب فارسی سوم با هفت فصل و هفده درس در شکلی علمی و هدفمند، به تقویت همه جانبه مهارت‌های زبانی پرداخته است. در ادامه ساختار کتاب درسی به تفصیل در قالب جدول ارائه شده است. در بخش دوم کتاب نیز به صورت درس به درس، راهنمایی‌های کاربردی جهت اشراف معلمان به محتوای کتاب درسی، آورده شده است.

■ نمای ساختار و محتوای فارسی سوم

فصل ۱ نهادها	فصل ۲ بهداشت	فصل ۳ اخلاق فردی و اجتماعی	فصل ۴ راه زندگی	فصل ۵ هنر و ادب	فصل ۶ ایران من	فصل ۷ طبیعت
درس ۱: ستایش محلّه ما	درس ۳: آسمان آبی، طبیعت پاک	درس ۵: برزگر و بلدرچین	درس ۸: پیراهن بهشتی	درس ۱۰: یار مهربان	درس ۱۲: ایران عزیز	درس ۱۵: دریا
بخوان و حفظ کن: پدربزرگ	بخوان و حفظ کن: هم بازی	درس ۶: فداکاران	بخوان و حفظ کن: لحظه سبز دعا	بخوان و حفظ کن: نقّاش دنیا	درس ۱۳: درس آزاد	درس ۱۶: اگر جنگل نباشد
درس ۲: زنگ ورزش	درس ۴: آواز گنجشک	بخوان و حفظ کن: مثل باران	درس ۹: بوی نرگس	درس ۱۱: نویسنده بزرگ	بخوان و حفظ کن: وطن	بخوان و حفظ کن: بهاران
بخوان و بیندیش: قصّه تنگ بلور	بخوان و بیندیش: مورچه ریزه	درس ۷: کار نیک	بخوان و بیندیش: حوض فیروزه‌ای	بخوان و بیندیش: خواب خلیفه	درس ۱۴: ایران آباد	درس ۱۷: چشم‌های آسمان
مَثَل	مَثَل	بخوان و بیندیش: بری کوجولو	مَثَل	حکایت	بخوان و بیندیش: بوی سیب و یاس	بخوان و بیندیش: آفریش حلزون
		حکایت			حکایت	حکایت نیایش

کتاب فارسی (خوانداری)

■ نمای ساختار و محتوای کتاب نگارش سوم

هفده درس کتاب فارسی در هفت فصل			
پایان هر فصل، صفحه فعالیت‌های تکمیلی	نگارش	هنر و سرگرمی	فعالیت‌های درس
	صفحه چهارم	صفحه سوم	صفحه اول و دوم
	آموزش مرحله به مرحله بند نویسی	خط تحریری جمله سازی بازی با کلمات و حل جدول	املایی، دستوری، ادبی، واژه سازی

■ مهارت خواندن

خواندن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی است که در دوره ابتدایی به طور خاص مورد توجه است. اولین سطح خواندن روخوانی است. روخوانی نیز خود سطوحی دارد که گام اول آن خواندن درست و روان یک متن است. گام بعدی در روخوانی، رعایت لحن و آهنگ متن با توجه به شرایط موجود و متناسب با فضای حاکم بر متن است. در کلاس‌های درس معمولاً به روخوانی صحیح متن پرداخته می‌شود اما توجه به لحن و آهنگ آن مغفول می‌ماند. خواندن زیبا مانند دمیدن روح بر پیکره بی جان متن است. در صورتی که متن با لحن مناسب خوانده نشود، زنده نیست و برای دانش‌آموزان جذابیتی نخواهد داشت.

سطح دوم خواندن، درک مطلب یا متن است که در یک فرایند گام به گام، این مهارت در دانش‌آموزان تقویت می‌شود. گام‌های فرایند درک خوانداری از طریق مراحل زیر طی می‌گردد:

- تقویت تمرکز خوانداری و ایجاد عادت صامت خوانی
- درک پیام‌های آشکار (اطلاعات صریح) متن

- رسیدن به استنباط
- تلفیق اطلاعات متن
- تفسیر اطلاعات متن

برای درک بیشتر مفاهیم فوق به معرفی آنها همراه با ارائه مثال

می‌پردازیم :

● پیام‌های آشکار (اطلاعات صریح) متن : منظور مطالبی است که

صراحتاً در متن بیان شده است؛ مثلاً در متن آمده است «علی اهل یزد است»، و از خواننده سؤال می‌شود «علی اهل کجاست». در صورتی که خواننده، هنگام خواندن متن تمرکز خواننداری کافی داشته باشد، می‌تواند به سؤال پاسخ دهد، در این صورت او اطلاعات صریح متن را درک کرده است.

● استنباط : استنباط از درک اطلاعات صریح متن فراتر است. منظور از رسیدن به

استنباط درک مطالبی است که صراحتاً در متن بیان نشده است و دانش آموز با توجه به سرخ‌هایی که در متن آمده است و دانسته‌های پیشین خود درباره جهان پیرامونش، می‌تواند بفهمد. به عنوان مثال در متن آمده است «صدای خش‌خش برگ‌ها در زیر پایش شنیده می‌شد...»، و از خواننده سؤال می‌شود «داستان متن در چه فصلی اتفاق افتاده است». در اینجا کلمه پاییز صراحتاً در متن نیامده است و خواننده با توجه به صدای خش‌خش برگ‌ها و با توجه به شناختی که نسبت به فصل پاییز دارد، می‌تواند به استنباط برسد. این گونه سؤال‌ها ابتدایی‌ترین سطح استنباط است اما در سطوح پیشرفته‌تر، سؤال‌های استنباطی دشوارتر شده و نیاز به دقت و دانش پیشین بیشتری دارد.

● تلفیق اطلاعات متن : چنان که از نام آن

مشخص است، منظور کنار هم گذاشتن تمامی اطلاعات متن و نتیجه‌گیری است. بهترین مثال برای سؤال‌های تلفیق اطلاعات متن، درک سیر رویدادهای متن است. وقتی خواننده متنی را می‌خواند باید رخداد‌های آن را به خاطر بسپارد، در این صورت می‌تواند مطالب را با هم تلفیق کند. برای سنجش این موضوع، سؤال به این صورت است که

رویدادهای متن به صورت به هم ریخته به خواننده داده می‌شود و از او خواسته می‌شود طبق ترتیب رویدادهای متن، جمله‌ها را شماره‌گذاری کند. نوع دیگر سؤال به این صورت است که مثلاً در متن یک داستان دو شخصیت وجود دارد که از خواننده خواسته می‌شود در پایان دو شخصیت را با هم مقایسه کند.

● **تفسیر اطلاعات متن**: تفسیر اطلاعات به نوعی ترکیبی از تلفیق اطلاعات متن و استنباط است. در واقع خواننده قادر است تمام اطلاعات متن را با هم تلفیق کند، سپس آنها را با دانش پیشین خود دربارهٔ جهان پیرامونش پیوند دهد و به این ترتیب خلاهای متن را پر کرده و به جمع‌بندی برسد.

● **توجه**: همکاران گرامی توجه کنند که هیچ یک از سؤال‌های یاد شده، واگرا نیستند و پاسخ واحدی دارند. بدیهی است سؤال‌های استنباطی، تلفیقی و تفسیری انعطاف بیشتری دارند و هر دانش‌آموز به تناسب توانایی زبانی خود می‌تواند پاسخ دهد.

تحقیقات، بیانگر آن است که بسیاری از دانش‌آموزان از مهارت روخوانی برخوردارند و متن را با صدای بلند، روان و صحیح می‌خوانند، اما در بازیابی اطلاعات متن و تعبیر و تلفیق مطالب، عملکرد ضعیفی دارند. پیامد این درک ضعیف متن، در تمامی دروس نمود خواهد یافت. دانش‌آموز، مسئله ریاضی را می‌خواند، اما درک نمی‌کند که از او چه خواسته شده است؛ از این رو در حل آن دچار مشکل خواهد شد. وقتی دانش‌آموز نمی‌تواند مطالب مطرح شده در کتاب درسی علوم را درک کند، آنها را حفظ می‌کند؛ بنابراین اندکی پس از امتحان، مطالب حفظ شده را فراموش خواهد کرد. این امر موجب می‌گردد که دانش‌آموز از همان دوره ابتدایی عادت کند که فقط به مهارت کسب دانش، آن هم به صورت سطحی بسنده کند و به مهارت اندیشیدن دست نیابد. از طرفی، زمانی که اندیشیدن و خلاقیت در امر یادگیری نادیده گرفته شود، این فرایند به تدریج خسته‌کننده و کسالت‌آور خواهد شد. درحالی‌که اگر دانش‌آموزان بتوانند انواع متون را به صورت هدفمند و همراه با درک و آگاهی بخوانند، از کسب دانش فراتر خواهند رفت و یادگیری برای آنها، پویا و لذت‌بخش خواهد شد و به این ترتیب دانش‌آموزان توانایی استدلال و تولید علم را کسب خواهند کرد.

نتایج آزمون بین‌المللی سواد خواندن (پرلز) نشان می‌دهد دانش‌آموزان ایران در درک متن عملکرد بسیار ضعیفی دارند. دانش‌آموزان کلاس چهارم ابتدایی در سه دوره آزمون سوادخواندن ۲۰۰۱، ۲۰۰۶، و ۲۰۱۱ شرکت کرده‌اند. جایگاه ایران در پرلز ۲۰۰۱ میان ۳۵ کشور شرکت‌کننده رتبه ۳۲، در پرلز ۲۰۰۶ میان ۴۵ نظام آموزشی جهان رتبه ۴۰ است و در پرلز ۲۰۱۱ میان ۴۶ نظام آموزشی جهان ۳۹ بوده است. چنان‌که ملاحظه می‌گردد عملکرد

دانش‌آموزان ایرانی در آزمون پرلز قابل قبول و مطلوب نیست.

کتاب فارسی سوم برای تقویت توانایی ادراکی زبان‌آموزان، نگاه ویژه‌ای به درک متن دارد. در پایان هر درس، فعالیت «درست و نادرست» و «درک مطلب» به آموزش درک متن می‌پردازد. همچنین صامت‌خوانی متن‌های «بخوان و بیندیش» و پاسخ به سؤال‌های «درک و دریافت» در انتهای آنها، کمک ویژه‌ای به ایجاد عادت صامت‌خوانی و تقویت تمرکز خوانداری می‌کند. موضوع درک متن در یک فرایند گام به گام طراحی شده است و سازماندهی عناصر کتاب بر نظمی استوار است. سؤال‌های «درست و نادرست»، «درک مطلب» و «درک و دریافت» با توجه به سطوح درک متن طراحی شده‌اند. به عبارت دیگر در دروس ابتدای کتاب، سؤال‌ها بر درک اطلاعات صریح متن، متمرکز شده است و به ترتیب استنباط، تلفیق و تفسیر اطلاعات متن نیز مورد توجه قرار می‌گیرد.

علاوه بر این، صفحه فعالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش در پایان هر فصل، به آموزش درک متن اختصاص دارد. در آن بخش نیز سؤال‌هایی از متن «بخوان و بیندیش»، «مثل» و «حکایت» طراحی شده است که در راستای پیمودن مراحل آموزش درک خوانداری، سازماندهی شده است.

■ فعالیت‌های مربوط به خواندن

فعالیت‌های مربوط به روخوانی

- متن درس
- شعرهای بخوان و حفظ کن
- متن‌های بخوان و بیندیش
- متن مثل و حکایت

● فعالیت‌های مربوط به درک متن

- درست و نادرست در انتهای درس
- درک مطلب در انتهای درس
- درک و دریافت در انتهای بخوان و بیندیش
- فعالیت‌های تکمیلی کتاب نگارش
- واژه‌آموزی
- پیاموز و بگو

● درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت

سؤال‌های بخش درست و نادرست، درک مطلب و درک و دریافت از سطح مقدماتی تا پیشرفته تنظیم شده است. در طرح سؤال‌ها سطوح زیر مورد نظر بوده است:

- درک اطلاعات صریح متن
- رسیدن به استنباط
- تلفیق اطلاعات متن
- تفسیر اطلاعات متن

● واژه‌آموزی

در این بخش، واژه‌های پایه دانش‌آموزان منظم می‌گردد و گسترش می‌یابد. پیامد گسترش واژگان دانش‌آموز، در درک خوانداری و شنیداری، همچنین در سخن گفتن و نوشتن نمود می‌یابد. در این بخش ارائه مطالب از آسان به مشکل و با توجه به بسامد فرایند واژه‌سازی است. در دروس اول ابتدا واژگان ذهنی دانش‌آموز طبقه‌بندی می‌شود و در ادامه، فرایند «ترکیب» و در آخر، فرایند «وندافزایی» اساس تولید واژه جدید است. آموزش با ملاک معنایی انجام می‌شود.

■ واژه‌آموزی

ردیف	درس	فرایند و اژه‌سازی	کتاب سوم
۱	اول	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۲	دوم	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۳	سوم	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۴	چهارم	روابط واژگانی	شبکه معنایی
۵	پنجم	روابط واژگانی	کلمات هم نویسه
۶	ششم	ترکیب	اسم + پایه فعل «کش» مانند دودکش
۷	هفتم	ترکیب	اسم «سر» + اسم یا صفت مانند سرسبز، سرحال
۸	هشتم	ترکیب	صفت «خوش» + اسم مانند خوشمزه
۹	نهم	ترکیب	اسم «دل» + پایه فعل مانند دل‌خواه
۱۰	دهم	وندا فزایی	پسونند صفت‌ساز «-مند» مانند سودمند
۱۱	یازدهم	وندا فزایی	پسونند مکان «-ستان» مانند بیمارستان
۱۲	دوازدهم	وندا فزایی	پسونند مکان «-دان» مانند نمکدان
۱۳	چهاردهم	وندا فزایی	پسونند مکان و شغل «-ی» مانند عکاسی
۱۴	پانزدهم	وندا فزایی	پسونند اسم‌ساز «-ه» با اضافه شدن به اعضای بدن مانند چشمه
۱۵	شانزدهم	وندا فزایی	پسونند صفت‌ساز «-ناک» مانند خطرناک
۱۶	هفدهم	وندا فزایی	پسونند صفت‌ساز «-انه» مانند کودکانه

• پیام‌وز و بگو

هدفی که از آموزش مطالب «پیام‌وز و بگو» دنبال می‌شود، آشنایی با اجزای جمله است؛ به عبارت دیگر هدف این است که دانش‌آموز یاد بگیرد جمله را به اجزای آن خرد کند. این امر در تقویت درک خوانداری و شنیداری بسیار مؤثر است.

مطالب بخش پیاموز و بگو شامل دو قسمت است :

- نکات زبانی
- نکات نگارشی و ادبی

■ جدول نکات زبانی

ردیف	موضوعات
۱	تصریف (مفهوم جمع) پسوندهای: «د ها»، «ان»، «ات»
۲	تطابق فاعل و فعل با تمرین دوسویه جای خالی فعل و فاعل
۳	آشنایی با دو گونه زبان با تبدیل گفتار به نوشتار
۴	معرفی زمان حال، با توجه به کاربرد، با مثال از کارهایی که دانش‌آموز در حال حاضر انجام می‌دهد.
۵	معرفی زمان گذشته، با توجه به کاربرد، با مثال از کارهایی که دانش‌آموز دیروز انجام داده است.
۶	معرفی زمان آینده، با توجه به کاربرد، با مثال از کارهایی که دانش‌آموز فردا قرار است، انجام دهد.
۷	معرفی فعل به عنوان هسته معنایی جمله با ارائه مثال‌هایی از مقایسه جملات با افعال مختلف
۸	معرفی فعل به عنوان هسته معنایی جمله با ارائه مثال‌هایی از فعل لازم به تنهایی (همراه با شناسه)
۹	معرفی فاعل با ارائه مثال‌هایی از فعل لازم بدون اشاره به واژه فاعل
۱۰	معرفی مفعول با ارائه مثال‌هایی از فعل متعدی بدون اشاره به واژه مفعول

■ جدول نکات نگارشی و ادبی

ردیف	موضوعات
۱	نشانه‌های نگارشی
۲	معرفی علامت‌های (س)، (ع)، (ص)
۳	معرفی حکایت
۴	معرفی شعر
۵	مثالی از تشبیه و معرفی غیرمستقیم آن
۶	یادداشت برداری

■ مهارت گوش دادن

درک شنیداری، پیش‌نیاز درک خوانداری است، به همین سبب لازم است در سه سالهٔ اول ابتدایی مورد توجه ویژه قرار گیرد. در کتاب فارسی سوم، فعالیت «گوش کن و بگو» از درس یازدهم، برای پرورش تمرکز شنیداری و درک پیام اصلی و دقت در جزئیات متن طراح شده است که نیاز به نرم‌افزار دارد. این فعالیت سبب می‌شود مهارت شنیداری در یک فرایند سنجیده، به دانش‌آموزان آموزش داده شود. گام‌های این فرایند عبارت‌اند از:

- گام اول: دانش‌آموزان با تمرکز کافی به متن شنیداری گوش بسپارند.
- گام دوم: اطلاعات صریح متن شنیداری را درک کنند.
- گام سوم: سیر رویدادهای متن شنیداری را به‌خاطر بسپارند.
- گام چهارم: اطلاعات متن شنیداری را تلفیق کنند.
- گام پنجم: اطلاعات متن شنیداری را تفسیر کنند.

در انجام این فعالیت، متن شنیداری برای دانش‌آموزان پخش می‌شود، آنها با دقت گوش می‌کنند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند. دانش‌آموزان نباید متن یادشده را قبلاً دیده یا شنیده باشند. به همین سبب، این متن‌ها در کتاب درسی نیامده است. معلمان گرامی لازم است توجه کنند که اگر کلاس آنها امکانات پخش متن شنیداری را ندارد، از انجام این فعالیت غفلت نکنند. آنها می‌توانند خودشان متن را بخوانند یا یکی از دانش‌آموزان که در خواندن تسلط کافی دارد، متن را بخواند. متن‌های شنیداری در پیوست انتهای کتاب راهنمای معلم ارائه شده است.

■ فعالیت‌های مربوط به گوش دادن

● گوش کن و بگو

در انجام این فعالیت‌ها، متن شنیداری برای دانش‌آموزان بخش می‌شود، آنها با دقت گوش فرامی‌دهند و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ می‌دهند.

■ مهارت سخن گفتن

توانایی خوب سخن گفتن، عامل مهمی در رشد و شکوفایی فکری به شمار می‌آید. خداوند، آفریدگار بهترین‌هاست و در قرآن مجید نیز در سخن گفتن بهترین را می‌خواهد.

«وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ... و به بندگانم بگو که سخن بهتر را به زبان آورند... (سوره اسرا، آیه ۵۳)»

در کتاب فارسی سوم ابتدایی، برای آموزش سخن گفتن و پرورش «فن بیان»، طراحی ویژه‌ای شده است. آموزش با فعالیت تصویری «نگاه کن و بگو» آغاز می‌شود. تصاویر به گونه‌ای انتخاب شده‌اند که به کمک آنها موضوع در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی شود و منسجم سخن بگوید. آموزش این فرایند با راهنمایی معلم انجام می‌شود. مطلبی که اهمیت دارد این است که دانش‌آموز در سال دوم، به اندازه کافی در مورد تصاویر خلاقانه صحبت کرده است؛ حالا زمان آن رسیده است تا به سخن او جهت داده شود و از پراکنده‌گویی جلوگیری شود.

فعالیت «نگاه کن و بگو» تا درس هشتم ادامه دارد.

طی این هشت درس دانش‌آموز به کمک تصاویر، یاد می‌گیرد ابتدا یک موضوع را در ذهنش طبقه‌بندی کند، سپس سخن بگوید. از درس نهم، فعالیت با عنوان «صندلی صمیمیت» جایگزین آن شده است. در این فعالیت، آموزش سخن گفتن یک گام جلوتر می‌رود و دانش‌آموز تنها با یک موضوع، بدون ارائه تصویر، سخن می‌گوید. این فعالیت، سخن گفتن منسجم و پیوسته به موضوع را آموزش می‌دهد و تمرینی برای سخن گفتن مناسب

در برابر جمع و پرورش فن بیان در کودکان است. اندیشیده و با نظم و ترتیب سخن

گفتن، پیش درآمد درست‌نویسی و نوشته خلاق است.

■ فعالیت‌های مربوط به سخن گفتن

● نگاه کن و بگو

● صندلی صمیمیت

در این بخش منسجم سخن گفتن و صحبت کردن در مقابل جمع، آموزش داده می‌شود. فعالیت‌ها در این بخش به گونه‌ای طراحی شده است که دانش‌آموز بتواند ابتدا مطالب را در ذهن خود طبقه‌بندی و بعد صحبت کند.

■ مهارت نوشتن

نوشتن یکی از مهارت‌های زبانی است که از طریق آن، شخص می‌تواند اندیشه‌ها، باورها، احساسات و تجربه‌های دیداری، شنیداری و خوانداری خویش را به نوشتار درآورد. مهارت نوشتن به نویسنده، این امکان را می‌دهد تا در مورد مطالبی که می‌خواهد بنویسد، تفکر کند و نوشته‌های خود را پیرایش و ویرایش کند. نویسنده هرچه در به کارگیری هنجارهای نگارشی توانا تر باشد، مطلبی که می‌نویسد، منسجم‌تر خواهد بود و پیام او شفاف و روشن به خواننده، انتقال خواهد یافت.

نوشتن سطوحی دارد که املا از سطوح مقدماتی آن است. املا خود شامل مراحل است که از آن جمله می‌توان به نوشتن درست نشانه‌ها، توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی به نوشتاری و توانایی خوانا و زیبانویسی اشاره کرد. کتاب فارسی سوم ابتدایی علاوه بر پرداختن به املا، به دومین سطح نوشتن توجه ویژه‌ای دارد. سطح دوم نوشتن، نگارش و انشا است. از آنجایی که بند، اصلی‌ترین جزء انشا است، آموزش نگارش در پایه سوم ابتدایی با بندنویسی شروع می‌شود. در واقع هدف این است که دانش‌آموز در پایان سال سوم ابتدایی قادر باشد یک بند منسجم بنویسد و نشانه‌های نگارشی را درست به کارگیرد. در کتاب نگارش، برای هر درس، صفحه‌ای با عنوان «نگارش» وجود دارد که به آموزش بندنویسی می‌پردازد.

در صفحه «نگارش» مطالبی پیوسته به هم، در زمینه آموزش «بند نویسی» تدوین شده است. آموزش این مهارت به هدایت و نظارت علمی و آموزشی آموزگاران محترم، وابسته است. بهترین راهبرد در ارتقای بهینه دانش آموزان در تقویت توانایی اشنانویسی، ورزش های ذهنی و تجربه های قلمی ساده آنان است. به همین سبب، لازم است همکاران گرامی با دقت و با حوصله، دانش آموزان را به انجام این فعالیت ها تشویق کنند.

■ فعالیت های مربوط به نوشتن در کتاب نگارش

- فعالیت های درس
- هنر و سرگرمی
- نگارش
- فعالیت های تکمیلی

فعالیت های درس، در دو صفحه با شش پرسش، سازماندهی شده است و به تمرین و تثبیت یادگیری املا، واژه آموزی و بیاموز و بگو می پردازد. هنر و سرگرمی، سه نوع فعالیت را با موضوع های خوش نویسی، جمله سازی، جدول و بازی با کلمات، در خود جای داده است.

نگارش، به آموزش بند نویسی می پردازد و به تعمیق و تجربه های یادگیری در این زمینه اختصاص دارد. در این بخش موارد زیر آموزش داده می شود:

- انتخاب موضوع
- محدود کردن دامنه موضوع
- آشنایی با جمله موضوع
- نوشتن بند منسجم

فعالیت های تکمیلی، این بخش در پایان هر فصل ارائه شده است و هدف آن تقویت درک متن

است.

۱- اولین جمله بند، جمله موضوع است که پیام اصلی متن را بیان می کند.

■ جدول مهارت سخن گفتن

سخن گفتن در مقابل جمع	تمرکز بر نکات اصلی در انتقال پیام	انسجام و انتظام در رساندن پیام	شرکت فعال در بحث و گفت‌وگوها	رعایت زبان فارسی معیار	توجه به پارامهارت‌های آوایی زبان فارسی	توانمندی‌ها	
						توانمندی‌ها	توانمندی‌ها
		*	*	*		نگاه کن و بگو	
	*	*	*	*	*	گوش کن و بگو	
*	*	*	*	*		صندلی صمیمیت	

جدول مهارت گوش دادن

اهداف	توانایی	حساسیت شنیداری نسبت به پاره‌مهارت‌های آوایی زبان فارسی (تکیه، مکث، زیر و بمی، کشش آوایی)	افزایش تمرکز شنیداری	درک درست بافت هجایی و آژگان زبان فارسی	تسلط در خوب شنیدن و سپردن رئیس مطالب اظهار شده	درک پیام اصلی و فرعی متن شنیداری اعم از قصه، خاطره و مانند آن	تمرکز بر قصه‌ها و بازگویی آنها
گوش کن و بگو	*	*	*	*	*	*	*
گوش دادن به روخوانی از متن درس	*	*	*	*	*	*	*

جدول مهارت نگاه کردن

درک پیام دیداری	توجه به انواع نگاه کردن از رفتارهای غیرکلامی در روابط اجتماعی	افزایش قدرت استنتاج بصری	تمرکز و افزایش دقت بصری	تشخیص و تمیز نمادهای خطی و دیداری زبان	اهداف	فعالیت‌ها
				*		روخوانی
		*	*			نگاه کن و بگو
*			*			حرکات گویا (باتومیم)
	*					نمایش

■ جدول مهارت نوشتن

نوشتن بند	توانایی منسجم نوشتن	آشنایی با جمله موضوع	توانایی انتخاب موضوع و محدود کردن آن	توانایی خوانا و زیبانویسی	به کارگیری نشانه‌های نگارشی	توسعه توانایی تبدیل نشانه‌های آوایی و نوشتاری	نوشتن درست نشانه‌ها	اهداف	فعالیت‌ها
				*	*	*	*	فعالیت‌های املا و رونویسی	
				*				فعالیت خوش‌نویسی	
				*				هنر و سرگرمی	
*	*	*	*					فعالیت‌های مربوط به نگارش و بندنویسی	

جدول مهارت خواندن

تمرکز در حین خواندن	آشنایی با برخی نشانه‌های انسجام گزاره‌های متن	تلفیق و تفسیر اطلاعات متن	رسیدن به استنباط	درک اطلاعات صریح متن	تشخیص ساخت واژه‌های زبان فارسی	خواندن نثر و شعر با لحن و آهنگ مناسب	توانایی خواندن متن متناسب با محتوای آن	توانایی	توانایی
					*	*	*	روخوانی متن درس	
					*	*	*	بخوان و حفظ کن	
*	*	*	*	*	*	*	*	بخوان و بیندیش	
		*	*	*				درست و نادرست	
		*	*	*				درک و دریافت	
		*	*	*	*			واژه‌آموزی	
		*	*	*				بیاموز و بگو	

● روش‌های تدریس

فرایردن کیفیت آموزش و ثمربخشی معلمان در زمینه بهبود یادگیری شاگردان، در گرو حرفه‌ای شدن معلمان است. معلم حرفه‌ای کسی است که به شناخت علمی و مهارت‌های عملی در راستای رشد و شکوفایی استعدادها و فطری خود مجهز باشد و از روش‌های نوین تدریس در کلاس و آموزش بهره‌بردار. کتاب‌های زیادی در خصوص روش‌ها و الگوهای تدریس موجود است که معلمان با مطالعه آنها می‌توانند دانش نظری خود را در این زمینه تکمیل نمایند و با تجربه عملی این روش‌ها در کلاس، موجبات ارتقای یادگیری را فراهم نمایند.

به منظور آشنایی معلمان با روش‌های تدریس، در فصل دوم این کتاب، شانزده روش تدریس علمی متناسب با محتوای متن هر درس به صورت پیشنهادی ارائه شده است. معلمان عزیز می‌توانند با توجه به فضای فیزیکی کلاس، موقعیت جغرافیایی و بومی، وضعیت روحی دانش‌آموزان، وضعیت آب و هوای منطقه، امکانات مدرسه، توانایی‌های شخصی و خلاقیت‌های فردی خود، روش‌ها و الگوها را جا به جا نمایند. روش‌های تدریس پیشنهادی در این کتاب منطبق با سطح توانایی‌های جسمی و ذهنی دانش‌آموزان پایه سوم طراحی شده و در مواقعی مراحل تدریس براساس مبانی نظری دستخوش تغییر و ساده‌نویسی شده است تا معلمان بتوانند به صورت کاربردی از آنها بهره‌بردارند. اضافه یا کم نمودن مراحل تعریف شده در روش‌ها و الگوهای تدریس از جانب معلمان بلامانع است. هدف از به‌کارگیری

روش‌های مختلف در تدریس، ایجاد تنوع و جذابیت در محیط یادگیری است. در این نگاه، معلم از متکلم وحده بودن به تسهیل‌کننده فرایند یاددهی-یادگیری تغییر نقش می‌دهد و از استعدادها و مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در این سن در جهت بهبود وضعیت آموزشی بهره می‌برد. در این کتاب به صورت مبسوط به چهار روش قضاوت عملکرد، روش تدریس اعضای گروه، کارایی گروه و روشن سازی طرز تلقی با تأکید بر فعالیت‌های گروهی، همیاری و مشارکتی که در دوره ابتدایی جایگاه ویژه‌ای دارد، پرداخته شده است تا معلمان با نهادینه‌سازی فرهنگ سازگاری و همکاری بین دانش‌آموزان به ارزش کارکرد آموزشی کلاس بیفزایند و دوازده روش دیگر به صورت مختصر و مفید به تناسب فضای درس، ارائه گردیده و به کاربرد آنها مطابق با محتوای درس اشاره شده است. بهره‌گیری از هریک از این روش‌ها به تشخیص همکاران گرامی و میزان پیشرفت تحصیلی بستگی دارد.

● ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

با توجه به اینکه برنامه زبان آموزی بر نگرش شبکه‌ای استوار است همه مهارت‌های زبانی به صورت در هم تنیده آموزش داده می‌شوند. یعنی هم‌زمان با خوانش متن، سواد دیداری، تصویربرداری ذهنی، درک و دریافت و ضبط شکل نوشتاری کلمات نیز تقویت می‌شود. بنابراین به هنگام آموزش مهارت‌های خوانداری یا شفاهی زبان، مقدمات مهارت‌های کتبی یا نوشتاری نیز آموخته می‌شود. پس ارزشیابی نیز باید با آموزش در هم تنیده باشد؛ ارزشیابی کیفی (توصیفی) این فرصت را در پایه سوم فراهم نموده است.

هدف از ارزشیابی علاوه بر اندازه‌گیری میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز، تکمیل فرایند آموزش نیز هست. بنابراین معلمان به جای اینکه پس از تدریس به ارزشیابی بپردازند، بهتر است حین تدریس، در تکمیل فعالیت‌های خود از ارزشیابی بهره ببرند. در ارزشیابی کیفی - توصیفی، بازخوردها به صورت کیفی ارائه می‌گردد. معلمان در کلاس‌های آموزش ضمن خدمت، با اهمیت، ضرورت، اهداف و ویژگی‌های ارزشیابی

کیفی – توصیفی آشنا شده‌اند. در این مجال به اختصار به یادآوری مطالب کاربردی در پایه سوم می‌پردازیم.

- معلمان با به‌کارگیری درست و منطقی ارزشیابی کیفی – توصیفی، به عنوان ابزاری در خدمت آموزش می‌توانند امکان بهبود فرایند یادگیری را در محیط فعال و پویای کلاس فراهم آورند.
- معلمان می‌توانند با استفاده به موقع از ابزارهای ارزشیابی کیفی – توصیفی به اطلاعات معتبر و مستند برای شناخت دقیق و همه جانبه فراگیران دست یابند و بر اساس تفاوت‌های فردی آنان به حذف مقایسه بچه‌ها بپردازند و هر کس را با توجه به توانایی‌های خودش مورد سنجش و ارزیابی قرار دهند.

- در ارزشیابی کیفی با ارائه بازخوردهای مناسب می‌توان فضای روانی و عاطفی مطلوب را برای اولیا و دانش‌آموزان فراهم آورد.

- ارزشیابی کیفی فرصت خوبی برای شناخت استعدادها و دانش‌آموزان فراهم می‌کند و یک معلم متعهد با شناساندن این توانایی‌ها به بچه‌ها، فضای تقویت انگیزه یادگیری و مهارت خودارزیابی و اعتماد به نفس را برای آنان ایجاد می‌کند.

- نکته: ارزشیابی، امتحان گرفتن نیست، بلکه فرصت داوری و اندیشیدن درباره فرایند پیشرفت دانش‌آموز در همه مراحل آموزش است و نه فقط نتیجه آموزش.

در این کتاب متناسب با ساختار هر درس نمونه‌ای از انواع ارزشیابی کیفی – توصیفی و ابزارهای گردآوری اطلاعات ارائه گردیده است که از طریق آنها بهبود یادگیری، افزایش بهداشت روانی کلاس، افزایش روحیه نقدپذیری، اعتماد به نفس، حس مشارکت و مهارت خودتنظیمی در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود. معلمان توجه داشته باشند که از همه ابزارهای ارزشیابی مثل آزمون‌های

عملکردی، پوشه کار، مشاهده، فهرست واری و... به دور از افراط و با حفظ تعادل بر اساس مقتضیات کلاس و نوع روش درس و روحیات دانش‌آموزان استفاده کنند و از مداخله‌های مؤثر در مواقع لزوم بهره ببرند. در این قسمت نمونه‌ای از بازخوردهای مناسب با توجه به روش‌های مطرح شده در کتاب ارائه می‌گردد.

● **درس اول:** آزمون عملکردی (برگه کار) در بخش واژه‌آموزی دختر خوب شما موفق شدی کلمات خوبی درباره زمستان به یاد بیاوری.

● **درس دوم:** ارزشیابی شفاهی (جعبه سؤالات) پسر! با خوش‌حالی زیاد می‌گویم که شما خیلی خوب از عهده پاسخ دادن به سؤالات برآمدی.

● **درس سوم:** آزمون مدادکاغذی فرزندم توانایی تو در پاسخ دادن به سؤالات بهتر شده است.

● **درس پنجم:** چک لیست (در قسمت بیان نقاط قوت) وقتی می‌بینم که کارت نسبت به قبل بهتر شده خوش حال می‌شوم؛ بنابراین برای زیبا نوشتن در خط تحریری باز هم تلاش کن.

● **درس ششم:** (خودسنجی) امروز موفق شدی که مطالب مفیدی درباره توانمندی خودت بنویسی. از تو ممنونم.

● **درس هفتم:** (نقشه داستان) امروز از کار تو لذت بردم؛ اما دوست دارم باز هم در تکمیل نقشه داستان دقت بیشتری داشته باشی.

● **درس نهم:** (آزمون عملکردی نمونه کار) به نظر می‌رسد با تمرین و پشتکار بیشتر بتوانی در آینده نقاشی‌های بهتری بکشی.

● کارافزارهای آموزشی

استفاده از رسانه‌های آموزشی در فرایند تدریس، تأثیر چشمگیری در دستیابی به اهداف آموزشی دارد. لذا معلمان، متناسب با ساختار هر درس و روشی که برای تدریس انتخاب کرده‌اند، به تهیه رسانه‌های مورد نیاز می‌پردازند و با فرصت استفاده از ابزار و کارافزارهای آموزشی در موقعیت‌های یادگیری غیر از کلاس درس را مهیا می‌نمایند و بدین ترتیب به غنای آموزش و تسهیل امر یادگیری و ماندگاری و پایایی آموخته‌ها می‌افزایند.

در این کتاب جدولی تحت عنوان مواد و وسایل آموزشی در ابتدای فصل اول گنجانده شده است تا معلمان را به خلق دیدگاه‌های جدید در این زمینه ترغیب نماید تا منطبق با وضعیت کلاس درس خود، کارافزارهای مناسب را در طراحی آموزشی بگنجانند و از یکنواختی در رفتار و یکصدایی در آموزش بپرهیزند و فضایی متنوع ایجاد کنند تا آموزش با «بازی و یادگیری» درآمیخته شود.

در بقیه فصل‌های این کتاب، جدول مواد و کارافزارهای آموزشی تکرار نشده است اما در لابه‌لای روش‌های پیشنهادی تدریس به فراخور ویژگی محتوا به رسانه‌های کمک آموزشی درس‌های مختلف اشاره شده است.

جدول نمای کلی روش‌ها و ابزارهای ارزشیابی

عنوان درس	روش تدریس پیشنهادی	شگردهای آموزش املا	ارزشیابی کیفی - توصیفی	روش‌های خواندن	نوع لحن
ستایش					
درس اول محلّه ما	روش بحث گروهی	املاي پای تخته‌های (معلم به دانش آموز)	۱) آزمون عملکردی (برگه کار در واژه آموزشی) ۲) آزمون مداد کاغذی	سطر خوانی دانش آموزان	روایی
درس دوم زنگ ورزش	روش گردش علمی	املاي گروهی تهیه متن در گروه	ارزشیابی شفاهی با استفاده از جعبه سؤالات	خطابی (خط بردن)	روایی
درس سوم آسمان آبی، طبیعت پاک	روش تدریس اعضای گروه	املا به خود (تهیه متن ۱۰۰)	آزمون مداد کاغذی	آموزش صامت خوانی	روایی
درس چهارم آواز گنجشک	الگوی دریافت مفهوم شناسایی مفهوم، آزمون دریافت مفهوم، تحلیل راهبردهای تفکر	۱) املا از حفظ ۲) املاي رنگی (نشانه‌ها)	بیان شفاهی آموخته‌ها در گروه	همخوانی (زمره یا بلندخوانی)	روایی
درس پنجم برزگرو بلدرچین	الگوی تفکر استقرایی ۱) تکوین مفهوم ۲) تفسیر مطالب ۳) کاربرد	املاي طبقه‌بندی طراحی جدول و تفکیک کلمات	تهیه چک لیست (فهرست واریسی)	گروه خوانی (عبارت خوانی)	روایی

روایی - خبری	جمله‌خوانی	مهارت سنجی و استفاده از ابزار (واژه‌آموزی) آزمون خودسنجی	املای تقریری با متن ترکیبی	الگوی بارش مغزی	درس ششم فداکاران
لحن گفت‌وگو	-	۱) برگه کار ۲) نقشه داستان	جشنواره کلمات	ایفای نقش	درس هفتم کار نیک
داستانی - روایی	-	پرسیدن	املای کلمه‌ای (پای تخته‌ای) دانش آموز به دانش آموز	الگوی پیش‌سازمان دهنده‌ها ۱) ارائه مفاهیم کلی ۲) مفاهیم درس ۳) تحکیم و تثبیت مطلب	درس هشتم پیراهن بهشتی
توصیفی	-	۱) آزمون مداد کاغذی ۲) آزمون عملکردی - نمونه کار	آزمون از فعالیت‌های املایی	روشن سازی طرز تلقی	درس نهم بوی ترگس
عاطفی - خبری	-	آزمون‌های کتبی (خلاصه‌نویسی مطالب درس)	املای سفره‌ای	قضاوت عملکرد	درس دهم یار مهربان
روایی	-	شفاهی بازگویی داستان خارکن به زبان ساده امروزی	املای ایستگاهی	روش کارایی گروه	درس یازدهم نویسنده بزرگ

لحن میهنی (وطنیه)	دکلمه‌خوانی	فعالیت یادگیری (تکلیف) ساخت ماکت و نمایشگاه	املای خوشه‌ای	الگوی بدیعه پردازی (۱) توصیف مطلب (۲) قیاس مستقیم (۳) قیاس شخصی (۴) تعارض فشرده	درس دوازدهم ایران عزیز
روایی - خبری	-	عروسک گردانی آزمون شناسایی (نقشه‌یابی)	بازی املایی (مکعب‌های حروف)	پرسش و پاسخ	درس چهاردهم ایران آباد
توصیفی	-	فعالیت یادگیری (ارائه) جان‌بخشی و مناظره در کلاس)	املای تلفیقی	روش فعال (فعالیت ذهنی)	درس پانزدهم دریا
لحن روایی	-	کارت‌های ماه‌گیری (واژه‌آموزی)	املای طلقی	روش قصه‌گویی	درس شانزدهم اگر جنگل نباشد
لحن روایی	-	آزمون عملکردی، نمونه کار (تابلوی نمایش، دفتر کارنما)	املای رفاقتی (دو به دو)	پروژه علمی	درس هفدهم چشم‌های آسمان
نیایش					

جدول ارزشیابی توصیفی فارسی سوم

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	اهداف کلی	مهارت	عنوان
خیلی خوب	<p>با رعایت زبان فارسی معیار در گفت‌وگو با دیگران مشارکت دارد. به خوبی موضوع سخن را محدود می‌کند و پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. اطلاعات زبانی را در گفتار به کار می‌گیرد و در مقابل جمع با تسلط کافی سخن می‌گوید. سخن دیگران را به خوبی نقد می‌کند.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • زبان رسمی فارسی • شرکت فعال در بحث و گفت‌وگوها 	تقویت سخن گفتن	سخن گفتن	مهارت‌های خوانداری
خوب	<p>با رعایت زبان فارسی معیار در گفت‌وگو با دیگران مشارکت دارد. موضوع سخن را محدود می‌کند و پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. اطلاعات زبانی را در گفتار به کار می‌گیرد و در مقابل جمع سخن می‌گوید. سخن دیگران را نقد می‌کند.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • انتخاب موضوع و محدود کردن آن • نظم و انسجام در رساندن پیام 			
قابل قبول	<p>با رعایت زبان فارسی معیار در گفت‌وگو با دیگران مشارکت دارد. موضوع سخن را محدود می‌کند و در بیشتر موارد پیام خود را به صورت منسجم بیان می‌کند. اطلاعات زبانی را در گفتار به کار می‌گیرد و در مقابل جمع سخن می‌گوید.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • سخن گفتن در مقابل جمع • نقد سخن دیگران 			
نیازمند آموزش	<p>در رعایت زبان فارسی معیار، محدود کردن موضوع سخن و منسجم سخن گفتن نیازمند آموزش بیشتر است.</p>				

<p>هنگام گوش دادن تمرکز کافی دارد و رئوس مطالب را به خوبی به یاد می‌سپارد. ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را تشخیص می‌دهد. پیام اصلی متن را به خوبی درک می‌کند و در بازگویی و خلاصه کردن متن شنیداری بسیار تسلط دارد.</p>	<p>خیلی خوب</p>	<p>• تمرکز شنیداری و به یاد سپردن رئوس مطالب اظهار شده</p> <p>• به خاطر سپردن ترتیب رویدادهای متن</p>	<p>تقریب گوش دادن و درک شنیداری</p>	<p>گوش دادن</p>	<p>مهارت‌های خواننداری</p>
<p>هنگام گوش دادن تمرکز کافی دارد و رئوس مطالب را به یاد می‌سپارد. در اکثر موارد ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را تشخیص می‌دهد. پیام اصلی متن را درک می‌کند و توانایی بازگویی و خلاصه کردن متن شنیداری را دارد.</p>	<p>خوب</p>	<p>• درک پیام اصلی متن و توانایی بازگویی و خلاصه کردن متن شنیداری</p>			
<p>هنگام گوش دادن تمرکز کافی دارد و در بیشتر موارد رئوس مطالب را به یاد می‌سپارد. ترتیب وقوع رویدادهای متن شنیداری را تا حدودی تشخیص می‌دهد. در اکثر موارد پیام اصلی متن را درک می‌کند. متن شنیداری را تا حد قابل قبولی بازگویی می‌کند.</p>	<p>قابل قبول</p>				
<p>در درک پیام اصلی متن و بازگویی و خلاصه کردن متن شنیداری نیازمند آموزش بیشتر است.</p>	<p>نیازمند آموزش</p>				

<p>واژه‌ها را درست تلفظ می‌کند و متن را (اعم از شعر یا نثر) درست و روان می‌خواند. لحن و آهنگ مناسب متن را رعایت می‌کند. هنگام خواندن، تمرکز کافی دارد و اطلاعات صریح متن را به خوبی درک می‌کند. در تلفیق و تفسیر اطلاعات متن بسیار تسلط دارد و به سؤال‌های استنباطی به خوبی پاسخ می‌دهد.</p>	<p>خیلی خوب</p>	<ul style="list-style-type: none"> • روخوانی صحیح متون • خواندن نثر و شعر با رعایت لحن و آهنگ مناسب 	<p>تفاوت روخوانی و درک خوانندگی</p>	<p>خواندن</p>	<p>مهارت‌های خوانندگی</p>
<p>واژه‌ها را درست تلفظ می‌کند و متن را (اعم از شعر یا نثر) درست و روان می‌خواند. در اکثر موارد لحن و آهنگ مناسب متن را رعایت می‌کند. هنگام خواندن تمرکز کافی دارد و اطلاعات صریح متن را به خوبی درک می‌کند. در بیشتر موارد توانایی تلفیق و تفسیر اطلاعات متن را دارد و به سؤال‌های استنباطی پاسخ می‌دهد.</p>	<p>خوب</p>	<ul style="list-style-type: none"> • تمرکز خوانندگی و درک اطلاعات صریح متن • رسیدن به استنباط • تلفیق و تفسیر اطلاعات متن 			
<p>واژه‌ها را درست تلفظ می‌کند و متن را (اعم از شعر یا نثر) درست و روان می‌خواند. در اکثر موارد لحن و آهنگ مناسب متن را رعایت می‌کند. هنگام خواندن تمرکز کافی دارد و اطلاعات صریح متن را به خوبی درک می‌کند. در بیشتر موارد توانایی تلفیق و تفسیر اطلاعات متن را دارد و به سؤال‌های استنباطی پاسخ می‌دهد.</p>	<p>قابل قبول</p>				
<p>در رعایت لحن و آهنگ مناسب متن، تلفیق و تفسیر اطلاعات متن و پاسخ به سؤال‌های استنباطی نیازمند آموزش بیشتر است.</p>	<p>نیازمند آموزش</p>				

خیلی خوب	شکل املائی واژه‌ها را تشخیص می‌دهد، آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و به پرسش‌های املائی به‌طور کامل پاسخ می‌دهد.	• نوشتن درست نشانه‌ها • پاسخ به پرسش‌های املائی	تقویت مهارت درست‌نویسی و زیبانویسی درست‌نویسی و املا نوشتن مهارت‌های نوشتاری
خوب	شکل املائی واژه‌ها را تشخیص می‌دهد، آنها را خوانا، درست و زیبا می‌نویسد و به اکثر پرسش‌های املائی به‌طور کامل پاسخ می‌دهد.	• رعایت خوانانویسی و خط خوش	
قابل قبول	شکل املائی بیشتر واژه‌های کتاب فارسی پایه سوم را تشخیص می‌دهد، بیشتر آنها را خوانا و درست می‌نویسد و به پرسش‌های املائی تا حدودی پاسخ می‌دهد.		
نیازمند آموزش	در تشخیص و نوشتن شکل صحیح واژه‌های کتاب فارسی پایه سوم و پاسخ به پرسش‌های املائی به آموزش بیشتری نیاز دارد.		

<p>خلاقیت کافی در تولید جمله‌های متنوع دارد. به پرسش‌های نگارشی به درستی پاسخ می‌دهد. هنگام نوشتن بند، نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و به خوبی آن را محدود می‌کند. جمله موضوع مناسب می‌نویسد و در تولید بند منسجم بسیار تسلط دارد.</p>	<p>خیلی خوب</p>	<ul style="list-style-type: none"> • گسترش و ازگان و ترکیب‌سازی • جمله‌سازی • پاسخ درست به پرسش‌های نگارشی 	<p>تغزیت مهارت نگارش و بندنویسی</p>	<p>نگارش</p>	<p>نوشتن</p>	<p>مهارت‌های نوشتاری</p>
<p>خلاقیت کافی در تولید جمله‌ها دارد. به پرسش‌های نگارشی به درستی پاسخ می‌دهد. در اکثر موارد هنگام نوشتن بند، نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و آن را محدود می‌کند. جمله موضوع مناسب می‌نویسد و در بیشتر موارد بند منسجم تولید می‌کند.</p>	<p>خوب</p>	<ul style="list-style-type: none"> • نوشتن بند با رعایت نکات نگارشی • انتخاب موضوع و محدود کردن آن • تشخیص و نوشتن جمله موضوع • منسجم نوشتن 				
<p>خلاقیت کافی در تولید جمله‌ها دارد. در اکثر موارد به پرسش‌های نگارشی پاسخ می‌دهد. در برخی موارد هنگام نوشتن بند نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و تا حدودی آن را محدود می‌کند. جمله موضوع می‌نویسد و در برخی موارد بند منسجم تولید می‌کند.</p>	<p>قابل قبول</p>	<ul style="list-style-type: none"> • منسجم نوشتن 				
<p>خلاقیت کافی در تولید جمله‌ها دارد. در اکثر موارد به پرسش‌های نگارشی پاسخ می‌دهد. در برخی موارد هنگام نوشتن بند نشانه‌های نگارشی را رعایت می‌کند. موضوع را انتخاب و تا حدودی آن را محدود می‌کند. جمله موضوع می‌نویسد و در برخی موارد بند منسجم تولید می‌کند.</p>	<p>نیازمند آموزش</p>					

مقدمه

بر اساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش در پایه سوم، در یک هفته، هشت ساعت به درس فارسی و نگارش اختصاص دارد. منظور از هشت ساعت، هشت جلسه (زنگ) چهل و پنج دقیقه‌ای است که پرداختن به کلیه فعالیت‌های دستوری، ادبی، نگارشی، املائی و... در این دوره زمانی اتفاق می‌افتد. به همین جهت در تدوین برنامه کلاسی تفکیک عنوان (املا، انشا، جمله‌نویسی، خواندن، نوشتن و...) صورت نمی‌گیرد و این هشت جلسه با نام فارسی قید می‌شود و معلم به تشخیص خود و با توجه به موقعیت کلاس، فرایند آموزش را برنامه‌ریزی می‌کند. برای مثال اگر اکثر دانش‌آموزان در املا ضعف دارند، معلم ساعات بیشتری را به تقویت مهارت املا اختصاص می‌دهد و یا اگر اکثریت کلاس استعداد بالایی در نگارش و بندنویسی دارند، وقت بیشتری در جهت توسعه این مهارت می‌گذارد. مهم تکمیل آموزش محتوای کتاب، مطابق با جدول بودجه‌بندی مورد توافق شورای آموزشی مدرسه است.

در این فصل با احتساب هشت ماه مفید آموزشی و در نظر گرفتن موقعیت کلاس‌های چندپایه، دوزبانه، پرجمعیت و با توجه به تعطیلی بیش‌بینی شده بر اساس تنوع آب و هوایی در کشور، تعطیلات نوروزی و... برای

